

Робітні сили

Михайло Івченко

M. Teruya

I

Десь у далечінь ночі, в бліде, забризкане молочним пилом небо, бучною копицею, що зводилась над усім парком, сочисто вгрузав величезний розрослий дуб. Вершина того дуба буйно горіла й прискала злотова-срібними скалками місяця.

Але самого місяця не видно було, хоч світ від нього крізь прогалини в короні дуба точився пінявими потоками і зразу ж обривався вниз водоспадами. Тим-то ближчі дерева потонули і дрімотно завмерли у порохняво-сивій сутіні, тоді як дальші масиви парку вирізьблялись на тлі молочно-зеленавого неба напівкружалами, а там, де кружала обрізувались, тіні густіли порваними секторами; і в тих сутінках тонули молоді корони дерев.

І тільки над самим парканом попри домі, де місячний світ лягав сивими смугами, густим смарагдом буяв великий келих. Широко з бирючини вінця його, здавалось, загиналися до самого низу, рясний кущ кремових троянд вибивався зсередини бирючини вгору й, залитий густим струменем місяця, горів дивними бірюзово-блакитними самоцвітами. Трохи вище над кущем промінь місяця одсікався клином тінів, тим-то келих кучерявився густими потоками сивого диму. Дим застиг, ніби срібне павутиння, і тільки в проділах його маяли густими пасмами бірюзово-зелені стіни й колони головного будинку селекційної станції, тепер облиті потоками місяця й дрімотно-легкі.

Поблизу будинку застигла велична тиша й дрімотно прислухалась сама до себе, а як зривалась де крапля роси,

зчинявся величезний шелест, ніби хтось невгамовний і лютий безоглядно пробирався поміж галуззям, лапами розводячи галуззя й листя. Коли ж шелест від краплі втихав, здалеку доходив сюди ледве чутний шум, як відгомін дужого потоку чи водоспаду, що ринув сюди з таємничого обр'ю.

Проте час ішов, а шум не дужчав і не вгавав, і тільки брязке шарудіння лопалось у повітрі, як бульки на окропі.

Інколи в верхів'ях яворів зчинявся полохливий шелест, йому відгукувався величний дуб, і парком пробігала гучна хвиля шуму, але, дійшовши краю, вона зразу ж завмирала, і знову парк застигав у дрімоті, і тільки шум потоку здаля невгамовно й рівно приголомшував тишу. Тим часом з глибини парку почулись глухі шелести, вірніші, невиразне шарудіння на піску, що, однак, обернулося в чуйно-насторожені кроки звіра, який потай крався по здобич. Ближче до клумби, перед верандою будинку, буйно зашелестів кущ ямину, необачно зачеплений, — кроки зовсім затихли, але густе схвильоване дихання пожадливо вбирало в себе тишу. Перед верандою раптом показалася в білім пальті, що тепер здавалось блакитно-зеленим, жіноча постать. Жінка ступала дуже обережно й тихо, але, певно, була так захоплена своїм наміром, що забула навіть про свою обережність, вся випнувшись злегка розпатляною головою вперед, ритмічно й плавно вигинаючись своїм станом так, що обрисовувалась ряснобарвна лінія її тіла, і, полохаючись навіть хрусту кісточок у ногах, вона чуйно й напружено застигла, ловлячи потайні звуки.

Далі вона знову ступила кілька кроків, перед самою верандою ще раз спинилась, уся вип'явшись вперед головою, вдивляючись очима широко витріщеними та нестямно-блискучими й збентежено ламлячи в руці лозину. Постоявши трохи, вона, все ще вагаючись і прислухаючись до невиразних звуків, ступила кілька кроків далі, зайшла в густі потоки випаровування з келиха і, затаївши навіть дихання, — знову стала, а її обриси, тепер ніби вбрані в тонкі прозорі пасма серпанків, поблідли й пом'якшали.

Звідти вона переступила через грядку лілей і, притримуючи довгі похилі віти бирючини, підійшла до самої стіни будинку. Постаць її м'яким силуетом упала на стіну, голова доходила урівні з рамою відчиненого вікна. Але в вікно їй не видно було, і, щоб заглянути, доводилось спертись на фундамент. Та вона не зважилась на це й полохливо прислухалась.

Десь із розщелини чи, може, з кімнати безпомічно й покірно скаржився комар, певне, заплутавшись у павутину. В парку, ніби лопаючись на дріжджах, все ще шаруділа роса, а з кімнати виходило рівне, смачне, вдоволене, з повільним присвистом хропіння людини. Жінка напружено, затамовуючи дихання, прислухалась, мов чекаючи почути в тім хропінні нові незвичні ноти чи якісь сподівані знаки для себе. Але хропіння виходило мирно й безтурботно.

Певно, жінку пройняв холод, бо вона раптом уся здригнулась і дрібно затремтіла. Далі, схаменувшись, відскочила від вікна й, ставши на доріжку попри келиху, очманіло й не розуміючи озирнулась. І раптом всю її охопила гостра й безугавна пропасниця й люто затрясла. Жінка тряслась усім тілом, лозина в руках у неї вигиналась, зуби неслухняно цокотіли, очі ж запливали сльозами. Жінка озирнулась, безпорадно поглянула в далечінь, але, певно, нічого не побачила і, насилу притамовуючи тремтіння, розпачливо прошепотіла:

— Господи! Що ж це таке? — однак все ще зоставалась стояти, тремтячи й безпомічно озираючись.

Тим часом вершина дуба потухла, закутавшись густим віялом туману, хоч праворуч тепер усю її залило блискучими златаво-срібними потоками місяця, що пробивались через увесь парк рівними широкими пасмами. Келих біля будинку ще рясніше запарував сиво-срібними кучерями диму, сам будинок ще міцніш задрімав. З тінявої сторони дуба знявся ворон і тихо, з гострим присвистом перелетів через будинок. І цей звук, певне, сполохав жінку, бо вона кинулась, ніби отямившись, і, перемагаючи тремтіння,

швидко вийшла з парку, поминула невеликий зарослий майданчик і ступила на ґанок.

Але на приступках вона отетеріло спинилась і впилася зляканим блискучим поглядом в сутінки. Їй назустріч з білої нерухомої плями сміялись великі спокійні теплі очі, що, здавалось, відсвічували білим опалом. Жінка зголодніло й розпачливо сіпонулась уперед.

— Рисю! Рисонько! Це ти? — простогнала вона.

— Господи! Ну, дивись ти, звідки ж це? — докірливо й здивовано обізвалась біла пляма, але жінка не стала чекати, зраненою вовчицею кинулась уперед, впала головою просто на коліна білій плямі і вся зайшлася гостро-тремливим плачем.

— Ну, Тося, що з тобою?

Тося, ніби зрадівши, що почула співчуття, ще рясніш заплакала. Дівчина в білій блузі якось добродушно-лукаво і багатознайно посміхнулась і спокійно погладила її по голові. Плач потроху сходив повільними хвилями, нарешті Тося стихла. Тим часом дівчина обережно й м'яко підняла її голову і дбайливо, як мати, подивилася на неї й поцілувала:

— Що з тобою, Тосінько?

Але Тося глибоко й розпачливо простогнала.

— Ти знову в парк ходила?

Тося промовчала.

— Сердешна!.. Ти, мабуть, собі багато надумала й розхвилювалась!

Тоді Тося звелася і гаряче й розчулено сказала:

— Коли ж я не можу! Розумієш? Я не знаю, що зо мною діється. Цього ще ніколи не було.

— То це ти ходила навмисне, щоб з ним зустрінутись?

Тося поглянула на неї своїм широким, грубо обтесаним, але сильним і вродливим обличчям і рішуче, по-дитячому серйозно, кивнула головою.

— А так.

— Ну, і що ж?

— Розумієш, спить, як сорок праведників, і хоч би тобі що. Ніби в нього й гріхів не було. От каналія!

— Ну, й що ти собі думаєш? Щоб ото ловити людину! Не розумію, що тобі зайшло в голову.

— Коли ж я не можу! Йй-богу, просто вся тремчу, як тільки він підходить.

— Та залиш ти всі ці дурниці. Ти просто собі в голову забила. Ну що ж він таке? Що доцент в інституті та балакун, — так хіба таких мало на світі?

— Я ж не знаю. Не в тім справа. Просто, значить, є щось у ньому такого, що вабить. Тільки й усього.

— Вабить! Що ж там такого привабного?

— Слухай, Рисю! Він незвичайна людина. Ти розумієш? Ну, в нас же ж таких нема. Ти сама подумай.

— Що ж у ньому такого незвичайного? Подумаєш, дива якого, що то був за кордоном, десь по Парижах та Берлінах терся серед емігрантів! Що ж там дивного! Та він звичайнісінький балакун і пустомеля. Ось придивись-бо краще!

— Ну, послухай, Орисю, що ти говориш! Та нічого подібного! Розумієш? Він сильний, цікавий, розумний чоловік. Наші ж усі проти нього — ганчір'я.

— Та це ти серйозно, Тосічко, чи тобі вже просто баки забило? А по-моєму, він порожня й мертва людина, та ще й страшенно егоїстична й самовпевнена. Набрався отам у берлінських кав'ярнях форсу та пихи. А тепер і верзе. Тільки й усього. Справді.

Але Тося здивовано й уражено поглянула.

— Рисю! Що з тобою? Я тебе просто не впізнаю. Ти така лагідна до всіх людей, а тут на тобі: отак розходилась. Ну, подумайте!

— Я лагідна, бо інші люди прості собі в хобах і чесногах. А ця людина пнеться ганчір'я своєї душі прикрити всякими пишними квітками. Справді ж бо. А то тільки дешеві паперові квітки. Ото й усього. А людина стільки форсу набирає, ніби який дикунський царьок!

— Ні, Орися, ти зовсім несправедлива. Слово честі. Ось послухай. Він розумна, оригінальна й культурна людина. Що він холодний, так перед ким йому тут тепліти, скажи ти на милість?

— Та що ти, Тосю! А я тобі скажу, що він ніколи не любить нікого. Він не може любити. Справді ж бо! Це черства, холодна й мертва людина. Розтоптати, познущатися з тебе, — він це з великою приємністю зробить, але подумати про тебе, попіклуватись, відчути твої інтереси, цього ніколи. Ось так, голубонько!

— Ну що ж... — сумно відповіла Тося.

— Ось побачиш, коли ти тільки кинешся зі своєю чистотою та щирістю, як він тоді обчиркритиме крила і ти вся попечешся. Ось побачиш, що так буде.

— Та йди ти собі. Ну й обпечусь. То знатиму, за що.

— Положим, а як спробуєш встати, та важко буде звестись?

— А нащо в мене Ориська? Хіба вона не підведе мене? Ти ж мені подружка чи ні?

Орися посміхнулась і, розчулена, погладила її голову.

— А звичайно подружка, дурненька ти.

— Дурненька?! Ну, подумайте! Ах ти ж нахаба така!

І Тося раптом кинулась тиснути її й лоскотати. І що більше Орися заливалася сміхом і пручалась, Тося гарячила і, нарешті, звівшись та схопивши Орися й піднявши її, почала нею водити в повітрі круг себе. Вона кружляла, доки й сама не захекалась, і по тому, розігнавшись, важко посадила її на поручні ганку.

— Ну, ти справді скажена. Мабуть, і в домі всіх побудила. Отаку гуркотняву зчинила.

Але Тося, захекана й розчервоніла, тепер щасливо посміхалась.

— Головонька ж моя: все волосся мені збила! — сердито додала Орися.

— Так тобі й треба, щоб не задавалась. Подумаєш, міркує, як п'ятдесятилітня мамаша. І так ото розважно й спокійно. Ні, скажи ти мені, звідки в тебе такий ото спокій? Га?

— Який же в мене такий спокій? Ну, що я не буявію, як інші, так ото й тільки.

І вона просто й допитливо поглянула в вічі Тосі. Тоді Тосі вперше впало їй незвичайно тонке й лагідно-прекрасне обличчя з тими великими м'якими й спокійними очима. Тим часом Оріся одвела свій погляд від Тосі і задивилась вдалечінь. Тоді в сірих прозоро-лісових очах її задимленим опалом відбився ранок.

— Яка ти чудна, Орісю! Ось дивись, ти ж ніби ніколи ні до чого не придивляєшся, ні за чим не стежиш, сама отак обіч, а все бачиш, усе знаєш, якось отак просто й глибоко все розумієш. Ну, подумай же! Звідки все це в тебе, Орісю? Га?

— Та дурненька ж бо! Нічого такого нема! Просто, звичайно, треба це тільки якось ото любити й прислухатись по-своєму до всього. Розумієш? І воно само до тебе прийде. Серйозно.

— Ай, ти знову про свою філософію і методи гармонії. Ну й комік ти, Орісько, першорядний!

Тося жваво й сильно повернулася на своїх каблуках, вчуваючи, як м'язи їй буяють гарячим соком, і нестримними поривами вся м'ясоно потяглась.

Зір їй мимохіть упав крізь колони на двір. Вона помітила бліду втомну смугу ночі на сході, густі закутані сутінки над лісами, далі велике поле комишів на долині і поблиск озера, — і схопилась.

— Орісю! Та вже ж розвидняється!

— Справді? — спокійно та поспитала.

— Авжеж! Матінко моя! Щоб отак догулятись! А зранку ж у мене шаровка на буряках. Подумай же!..

І вона міцними поривами обняла Орісю, а тоді швидко й твердо пішла в будинок.

ЗМІСТ

I	5
II	12
III	23
IV	35
V	43
VI	49
VII	68
VIII	76
IX	89
X	95
XI	102
XII	108
XIII	117
XIV	131
XV	141
XVI	149
XVII	157
XVIII	162
XIX	170
XX	179
XXI	186
XXII	192
XXIII	205
XXIV	210
XXV	220
XXVI	225
XXVII	233
XXVIII	243
ПРИМІТКИ	250